

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра філософії

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»

Оксана Матвієнко

ПСИХОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(для студентів за спеціальністю
033 «Філософія»)

Ужгород – 2020

Матвієнко О.І. Психологія релігії: навчально-методичні рекомендації (для студентів за спеціальністю 033 «Філософія») / Оксана Матвієнко; Навчально-методична серія «КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; каф. філософії]. – Ужгород: В-тво УжНУ «Говерла». 2020. 30 с.

Розробники:

Матвієнко Оксана Іванівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ

Рецензенти:

Хоменко Тетяна Іванівна, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №2 від 24 вересня 2020 року.

Схвалено методичною комісією факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №1 від 17 вересня 2020 року.

Навчально-методична серія «КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»
(створена рішенням кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 24 вересня 2020 року)

ЗМІСТ

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	11
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	20
ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ.....	22
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ.....	25
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	27
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	29

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія релігії» є формування загально-теоретичних основ психології релігії; висвітлення її основних проблем і сучасних тенденцій; засвоєння студентами системи існуючих на сьогодні фактичних результатів дослідження психологічного змісту релігії; набуття належного рівня розуміння природи релігійності як психодуховного феномену та формування професійної культури і етики.

Завдання дисципліни полягає у вивченні загально-теоретичних основ психології релігії; висвітленні її основних проблем і сучасних тенденцій; засвоєнні студентами системи існуючих на сьогодні фактичних результатів дослідження психологічного змісту релігії; набутті належного рівня розуміння природи релігійності як психодуховного феномену; формуванні професійної культури і етики надання психологічної допомоги віруючим особам.

Мета курсу:

- сформуванню уявлення про предмет і понятійний апарат психології релігії; вивчити основні психологічні концепції релігії XI - XX ст.;
- проаналізувати базисні теоретичні принципи функціонування релігійності в соціокультурній системі, у малих групах, у психіці індивіда;
- надати студентам інформацію про історію розвитку психології релігії, місце психології релігії в системі наукового знання;
- дослідити психологічні аспекти релігійної свідомості й культової практики на матеріалі різних релігій.

Студент повинен **знати:**

- вихідні методологічні засади і теоретичні побудови про духовну природу людини, психологічний зміст релігійної віри;
- суть, різновиди та динаміку розвитку релігійних уявлень людини в умовах філо- і онтогенезу;
- мотиваційно-функціональний зміст релігійної віри - психологічний зміст релігійних переживань віруючих в умовах релігійного культу;
- етнопсихологічні особливості релігійних вірувань українців.

Студент повинен **уміти:**

- формулювати суть проблеми у термінах відповідного психологічного знання про феномен релігійної віри;
- володіти системою об'єктивних знань про природу релігійності особистості в межах сучасної психології;
- синтезувати філософське, теологічне та психологічне розуміння релігійності людини та її сутнісної природи;
- аналізувати релігійний досвід віруючої людини та виявляти особливості його проектування в площину її духовного розвитку.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні:

ЗК1. Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач.

ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей діяльності), що передбачає вміння аргументовано викласти власну експертну позицію, володіння формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки.

ЗК7. Здатність працювати в команді, що передбачає здатність до міжособистісної комунікації, емоційної стабільності, а також вміння долати комунікаційні напруження та конфліктні ситуації.

Спеціальні:

ФК1. Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук.

ФК2. Володіння спеціалізованими знаннями в межах певної релігійно-філософської проблематики, системну обізнаність з відповідною спеціальною літературою.

ФК5. Розуміння зв'язків спеціалізації не лише з іншими напрямками релігійно-філософського дискурсу, а й з різними інтелектуальними й гуманітарними практиками.

ФК6. Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.

ФК7. Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методології психології релігії.

ФК13. Вміння стисло та послідовно викладати наукові підходи щодо релігійно-філософських проблем під час участі в наукових конференціях, семінарах, інших наукових заходах.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	3-й	3-й
Кількість модулів – 4	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи здобувача – 3	5-й	5-й
	Лекції:	
	36 год.	4 год.
	Практичні (семінарські):	
	18 год.	–
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	–	–
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	66 год.	-

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Предметна площина наукових досліджень психології релігії												
Тема 1. Психологія релігії в системі наукового знання. Проблематика і предмет психології релігії	9	2	1			6						
Тема 2. Магія та анімізм як проторелігійні форми відношення людини до світу	8	2	1			5						
Тема 3. Становлення психології релігії як самостійної дисципліни	11	4	2			5						
Разом за змістовним модулем 1	28	8	4			16						
Змістовний модуль 2. Концептуально-теоретичні аспекти психології релігії												
Тема 4. Основні теоретичні підходи у психології релігії	12	2	1			5						
Тема 5. Концептуальні погляди на психологічний зміст релігії	10	2	1			5						
Тема 6. Психологія релігії в працях екзистенціалістів	10	2	1			5						
Разом за змістовним модулем 2	32	6	3			15						
Змістовний модуль 3. Психологічні особливості феномену релігійності												
Тема 7. Релігійна свідомість	5	2	1			2						
Тема 8. Психологічний аналіз феномену релігійності	11	4	2			5						
Тема 9. Релігійна особистість	6	2	1			3						
Тема 10. Етапи розвитку релігійності людини	7	2	1			4						
Тема 11. Природа релігійної віри. Мотиваційно-функціональний зміст релігійної віри	10	4	2			4						
Разом за змістовним модулем 3	39	14	7			18						
Змістовний модуль 4. Психологічний аналіз духовної природи людини												
Тема 12. Духовність людини як її природний стан. Поняття про релігійний досвід	12	4	2			6						
Тема 13. Психологічні особливості релігійного культу	8	2	1			5						
Тема 14. Психологічні особливості релігійної кризи та конверсії	8	2	1			5						
Разом за змістовним модулем 4	28	8	4			16						
Усього годин	120	36	18			66						

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1.

Предметна площина наукових досліджень психології релігії

Тема 1. Психологія релігії в системі наукового знання. Проблематика і предмет психології релігії.

Предмет і об'єкт психології релігії. Завдання психології релігії. Структура психології релігії. Психологія релігії і релігійна психологія. Проблематика психології релігії. Методологічні принципи і методи психології релігії (інтерв'ю, спостереження, експерименти).

Тема 2. Магія та анімізм як проторелігійні форми відношення людини до світу

Характеристика анімістичних уявлень: поняття про душу, дух, свідомість, сновидіння і т.д. Принципи функціонування і ефекти магії та їх трансформація в релігійні системи світосприйняття.

Співвідношення понять: релігія, релігійність, релігійна свідомість, арелігійна (атеїстична) свідомість, релігійні уявлення. Психологічні особливості релігійного світогляду. Спільні та відмінні ознаки наукового, релігійного та містичного світогляду.

Тема 3. Становлення психології релігії як самостійної дисципліни

Розвиток психології релігії в 17 ст. Києво-Могилянська академії. Іван Кондорський – автор першої книги з психології релігії. Психологія релігії у 19 ст. Внесок Київської Духовної Академії в розвиток психології. К.Ушинський – педагог і психолог. Його внесок у психологію релігії.

Значення праць Бл. Августина для психології. Ідеї Г.Сковороди та Памфіла Юркевича. Сикорський та його внесок у психологію релігії. Психологічна сутність християнського оберігання органів чуттів.

Особливості розвитку психології релігії у Росії та Україні у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Психологія релігії в Америці: В. Джеймс, С. Холл, Дж. Леуба. Психологія релігії в Європі: В. Вундт, Д. Хутсебаут, Ж. Піаже та інші. Психологія релігії в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.

Змістовний модуль 2.

Концептуально-теоретичні аспекти психології релігії

Тема 4 . Основні теоретичні підходи у психології релігії

Психоаналітичні погляди у психології релігії (З.Фройд, К.- Г. Юнг). Трансперсональний підхід у психології релігії С. Грофа. Три площини психіки людини за П. Призером. Особливості онтогенетичного релігійного розвитку за Г. Гжимала Мосчинською. Трансперсональний підхід у психології релігії.

Тема 5. Концептуальні погляди на психологічний зміст релігії

Релігійна віра як колективний невроз за З.Фрейдом. Автритарні та гуманістичні релігії за Е.Фромом. Містичний екстаз за У.Джеймсом.

Тема 6. Психологія релігії в працях екзистенціалістів

Гуманістичний та екзистенціальний підходи у психології релігії (Г. Олпорт, А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм, Е. Еріксон). Екзистенціальні почуття закинутості та тривоги за Хайдегером. Релігійна віра як втеча від абсурду за А.Камю. Межовий інтерес, межова турбота за П.Тілліхом. Психологічний зміст “містичного екстазу” за У.Джемсом.

Змістовний модуль 3.

Психологічні особливості феномену релігійності

Тема 7. Релігійна свідомість

Поняття релігійної свідомості. Особливості релігійної свідомості. Структура релігійної свідомості. Співвідношення понять: релігія, релігійність, релігійна свідомість, арелігійна (атеїстична) свідомість, релігійні уявлення.

Тема 8. Психологічний аналіз феномену релігійності.

Природа релігійних переживань і почуттів. Ф.Шлейєрмахер про релігійну свідомість і релігію як початок почуття; про внутрішні і зовнішні аспекти релігійності. Внутрішні чинники формування релігійності. Релігійні інстинкти. Страх як чинник релігійності. Потреби як джерело релігійності. Переживання власної неповноцінності як 5 джерело релігійності. Зовнішні чинники формування релігійності. Вплив батьків у формуванні релігійності дітей (усвідомлений, неусвідомлений). Проекція рис батьків на уявлення про Абсолют. Вплив суспільних груп у формуванні релігійності.

Тема 9. Релігійна особистість

Ознаки релігійної особистості. Типи релігійних особистостей. Релігійна особистість орієнтована на пошук. Персональна та аперсональна релігійність у вченні Я. Яворського. Релігійна зрілість. Критерії релігійної зрілості. Зв'язок релігійності та темпераменту. Самооцінка та релігійність. Психотерапевтична функція релігії. Типи релігійності пов'язані із етапами особистісного розвитку за К. Дабровським. Пояснення релігійного переживання крізь призму «теорії ролі»(Г. Санден).

Тема 10. Етапи розвитку релігійності людини

Релігійність у період раннього дитинства (до 3-х років). Особливості релігійності дошкільнят (4-6 років). Розвиток релігійності у дітей молодшого шкільного віку (7-12 років). Етап автономної релігійності у юнацькому віці (16-19 років). Характеристика релігійності у 19-29 років. Особливості релігійності у період зрілості. Період есхатологічної релігійності.

Тема 11. Природа релігійної віри. Мотиваційно-функціональний зміст релігійної віри

Феномен релігійної віри. Структура релігійної віри. Раціональне пізнання в структурі релігійної віри. Емоційний елемент віри. Вольовий компонент віри. Мотиваційні фактори релігійності: релігійність як апріорна здатність сутнісної природи людини; релігійність як відповідь на почуття страху та ін. Раціональне пізнання в структурі релігійної віри. Функціональний зміст релігійної віри: світоглядна, інтегративна, регулятивна, комунікативна, психотерапевтична функції. Типи релігійної віри.

Змістовний модуль 4.

Психологічний аналіз духовної природи людини

Тема 12. Духовність людини як її природний стан. Поняття про релігійний досвід.

Духовне життя людини. Духовне здоров'я людини. Дух, душа, тіло. Співвідношення понять “Бог”, “релігія”, “віра”, “релігійна віра”, “церква”, “священник”. Проблема несвідомих переносів і підмін понять в психології людини, корекція та профілактика цього явища. Рівні перцепції Бога. Містичний досвід. Характеристики містичного досвіду. Способи стимуляції релігійного досвіду. Особливості містичних переживань віруючих людей.

Тема 13. Психологічні особливості релігійного культу

Психологічний зміст релігійного культу: культ як засіб спілкування з Надприродним. Динаміка емоційних переживань віруючих в умовах культових дійств. Психологічні механізми культу: переконування, навіювання, емоційне зараження, наслідування. Психологічне значення символіки у формуванні релігійності. Фази розвитку емоційності в процесі богослужінь. Сповідь як психологічний феномен. Молитва у контексті святоотцівської думки. Молитва та її типи. Психологічне значення молитви. Духовний потенціал молитви.

Тема 14. Психологічні особливості релігійної кризи та конверсії

Релігійна криза. Ознаки релігійної кризи. Типи релігійних криз. Причини релігійної кризи. Релігійна конверсія: особливості, мотиви, типи.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ТЕМА 1. ПРОБЛЕМАТИКА І ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ (4 год.)

1. Структура психології релігії та її основні завдання.
2. Природа релігійних переживань та почуттів.
3. Методи наукових досліджень в психології релігії.
4. Релігійні почуття та переживання як предмет вивчення психології релігії.
5. Релігійний досвід як базове поняття психології релігії.
6. Природа психічних релігійних явищ.
7. Релігійний досвід як базове поняття психології релігії.

Ключові поняття: *індивідуальна релігійність, релігійний досвід, релігійна віра, релігійні переживання, надприродне, релігійні почуття, релігійні настрої, екстаз, одержимість, релігійний фанатизм, релігійна поведінка.*

Завдання для самостійного опрацювання

1. Визначте, в чому полягає специфіка дослідження об'єкту психології релігії?
2. Охарактеризуйте предметне поле психології релігії.
3. Покажіть, в чому полягає зв'язок між психологією релігії та релігійною психологією.
4. Охарактеризуйте структуру психології релігії.
5. Проаналізуйте основні методи, які використовуються в дослідженнях з психології релігії.
6. Дослідіть основні завдання, якими послуговується психологія релігії.

Теми рефератів

1. Релігія як об'єкт психологічного дослідження.
2. Психологія релігії як галузь релігієзнавства.
3. Психологія релігії і пастирська психологія.
4. Основні методи науково-психологічних досліджень та особливості використання психології релігії.
5. Основні напрями розвитку психології релігії.
6. Психологія релігії в контексті систем релігієзнавчого знання.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Використовуючи підручники, посібники тв. додаткову літературу, підготуйте у письмовій формі перелік визначень предмету психології релігії та поясніть суть відмінностей між ними.
2. Поясніть, яку роль відводить почуттям Ф. Шлейермахер при поясненні феномену релігії (Шлейермахер Ф. Речи о религии. Монологи. – К., 1994).
3. Проаналізуйте методіку дослідження релігійності Г.Оллпорта (Оллпорт Г.-В. Личность в психологии. – М. – СПб., 1998).
4. Порівняйте точки зору на релігійний досвід Р.Отто та Р.Старка.
5. Визначте психологічний вимір релігії (Психологія релігії // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства. За ред. Г.Зімоня. – Львів, 2007. – С. 26-27).
6. Покажіть, яке місце займає психологія релігії в системі релігієзнавчого знання

(Психологія релігії в системі релігієзнавства // Угринович Д.М. Психологія релігії. – М., 1986. – С. 26-44)

Рекомендована література

1. Академічне релігієзнавство: Підручник/За наук. ред. проф. А. Колодного. – К., 2000
2. Джемс В. Многообразие религиозного опыта. – СПб.: Андреев и сыновья, 1993.
3. Карагодина О. Релігія як соціально-психологічне явище // Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук. ред. проф. А. Колодного. – К., 2000. – С. 501–519.
4. Колодний А. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. – К.: Світ знань, 1992.
5. Красников А. Н. Методология классического религиоведения. – Благовещенск: Библиотека журнала «Религиоведение», 2004.
6. Лубський В. І., Предко О. І., Горбаченко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. – Ч. 1. – К., 2002.
7. Начала христианской психологии. Опыт самоиспытания. – СПб., 2000.
8. Ничипоров Б. В. Введение в христианскую психологию. – М., 1994.
9. Олпорт Г.-В. Личность в психологии. – М. – СПб., 1998.
10. Попова М. А. Критика психологической апологии религии (Современная американская психология религии). – М., 1973.
11. Психологія. З викладом основ психології релігії. – Л., 1998.
12. Релігієзнавчий словник / За ред. професорів А. Колодного і Б. Лобовика. – К., 1996.
13. Сафронов А. Г. Психология религии. – К., 2002.
14. Смирнова (Дубова) Е. Т. Введение в религиозную психологию: Учеб. пособ. – Самара. – М., 2003.
15. Угринович Д. М. Психология религии. – М., 1986.
16. Шлейермахер Ф. Речи о религии. Монологи. – К., 1994.

ТЕМА 2. СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ РЕЛІГІЇ ЯК САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (4 год.)

1. Джерела виникнення психології релігії.
2. Релігійна філософія як базовий ґрунт виникнення та розвитку психології релігії.
Почуття як засадничий принцип психології релігії.
4. Проблеми «внутрішньої людини» в психології релігії Г.Сковороди
Роль представників київської релігійно-філософської школи в становленні української психології релігії.
6. Основні напрямки розвитку психології релігії в Україні.
Концептуальні принципи розуміння релігії в американській психологічній школі.
8. Становлення психології релігії в Західній Європі.

Ключові поняття: *почуття, «внутрішня людина», релігія серця, нескінченне,*

несвідоме, Абсолют, Бог, релігійна свідомість, любов, догма, самопізнання, душа.

Завдання для самостійного опрацювання

1. Вкажіть чинники та соціокультурні передумови виникнення психології релігії.
2. Проаналізуйте основні етапи становлення психології релігії.
3. Розкрийте особливості розуміння релігії Г.Сковородою.
4. Як розумів релігію Ф.Шлейермахер?

Теми рефератів

1. Основні напрями та тенденції становлення психології релігії.
2. Основні концепти та специфіка розвитку американської школи психології релігії.
3. Проблема «внутрішньої людини» в концепції Г.Сковороди.
4. Психологія релігії у французькій та німецькій школах: порівняльний аналіз.
5. Специфіка становлення української психології релігії.
6. Ф.Шлейермахер про релігію як психологічний феномен
7. Специфіка розвитку психології релігії в Росії та Україні.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Як пояснював причини навернень до релігії Е.Старбек.
2. Проаналізуйте концепції «гуманістичної релігії» в працях американського психолога релігії Дж. Леуба.
3. Роль гіпнотичних навіювань та самонавіювань у функціональній структурі чудодійних зцілень (на прикладі експериментів Ш.Шарко та П.Жене).
4. Визначте психічні чинники релігії в працях Р.Грассері.
5. Яку роль відіграє ідея «філософії серця» в дослідженнях Г.Сковороди та П.Юркевича.
6. Проаналізуйте статтю Предко О. Психологія релігії: стан і перспективи розвитку // Українське релігієзнавство. 2005. – №1. – С. 65-78.

Рекомендована література

2. Валявко І. Філософія Григорія Сковороди в осмисленні Дмитра Чижевського. – К., 1996.
3. Вышеславцев Б. П. Сердце в христианской мистике // Вопросы философии. – 1990. – № 4. – С. 62–87.
4. Гегель Г. В. Ф. Философия религии. В 2-х т. – М., 1976.
7. Джеймс У. Воля к вере. – М., 1997.
8. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1993.
10. Ковалинський М. Життя Григорія Сковороди // Сковорода Григорій. Твори. У 2-х т. – Т. 2. – Трактати. Діалоги. Притчі. Переклади. Листи. – К., 1994. – С. 380–418.
13. Попова М. А. Критика психологической религии. – М., 1972.
14. Пригодій С. Українська філософія серця і американський трансценденталізм: Монографія. – К., 2002.
15. Сковорода Г. Вступні двері до християнської добронравності // Сковорода Г. Твори: У 2-х т. – Т. 1. – К., 1994. – С. 140–150.
16. Сковорода Г. Діалог. Назва його – потоп зміїний // Сковорода Григорій. Твори: У 2-х т. – Т. 2. – К., 1994. – С. 140–178.
17. Сковорода Г. Кільце. Дружня розмова про душевний мир // Сковорода

- Григорій. Твори: У 2-х т. – Т. 1. – К., 1994. – С. 360–412.
18. Сковорода Г. Листи. До Михайла Ковалинського // Сковорода Григорій. Твори: У 2-х т. – Т. 2. – К., 1994. – С. 226–319.
19. Сковорода Г. Наркіс. Розмова про те: пізнай себе // Сковорода Григорій. Твори: У 2-х т. – Т. 1. – К., 1994. – С. 150–195.
20. Сковорода Г. Плугархова книжечка про спокій душі // Сковорода Григорій. Твори: У 2-х т. – Т. 2. – К., 1994. – С. 211–225.
21. Сковорода Г. Розмова, названа алфавіт, або буквар миру // Сковорода Г. Твори: У 2-х т. – Т. 1. – К., 1994. – С. 413–463.
22. Тиллих П. Избранное. Теология культуры. – М. 1995.
23. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М., 1989.
24. Фрейд З. Психический генезис религиозных представлений. – Религия и общество. – В 2 ч. – Ч. 1. М., 1994.
25. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М., 1995.
26. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов. – М., 1989.
28. Шабанова Ю. «Німецька містика» Середньовіччя в контексті історико-філософської тотальності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2004. – № 70–72. – С. 44–48.
29. Шлейермахер Ф. Речи о религии. – М.–К., 1994.
30. Юнг К. Г. Бог и бессознательное. – М., 1998.
31. Юнг К. Г. О психологии восточных религий и философий. – М., 1994.
32. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени. – М., 1994.

ТЕМА 3. СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ КУЛЬТОВИХ ДІЙ (4 год.)

1. Культ як засіб спілкування з надприродним та подолання земної втраченості.
2. Психологічні функції культу в ранніх формах релігії.
3. Психологічні аспекти діалектики культу та релігійної моралі.
4. Соціально – психологічні механізми культових відправ.
5. Емоційно – регулятивний ефект культового спілкування.
6. Переконавання в системі релігійного культу.
7. Наслідування як фактор становлення релігійної віри.
8. Культове призначення релігійних символів.
9. Молитва як комунікативно-інтегруючий компонент культу.

Ключові поняття: *культ, ідол, фетиш, амулет, талісман, релігійна мораль, переконування, навіювання, наслідування, проповідь, культові символи, екстаз, катарсис, сповідь, молитва, медитування, контемпляція.*

Завдання для самостійного опрацювання

1. Порівняйте психологічні функції культу в ранніх та в сучасних формах релігії.
2. З'ясуйте психологічний зміст ідолів, фетишів, амулетів, талісманів, чурингів.
3. Чим зумовлюється сугестивна сила проповіді?
4. Як співвідносяться культові символи і культове мистецтво?

5. Дослідіть провідний психологічний чинник культового катарсису (релаксації).
6. Що спонукає віруючого до сповіді?
7. Проаналізуйте різновиди молитви та охарактеризуйте їх мотивацію.
8. Яку роль відводив культу Г.В.Ф. Гегель?
9. Визначте значення поняття «ідол».
10. Поясніть, яку функцію виконують в релігії фетиші.
11. Дослідіть роль культових символів.
12. Охарактеризуйте функціональне призначення молитви.
13. В чому полягає імперативний характер релігійної моралі.

Теми рефератів

1. Культова форма встановлення двосторонніх стосунків між людиною і Богом.
2. Культова функція фетишів, амулетів та талісманів.
3. Основні функції культу.
4. Культ як компенсація духовно-моральної недосконалості.
5. Переконавання, навіювання, емоційне зараження, наслідування як соціально-психологічні механізми взаємовпливу.
6. Молитва як інтегруючий центр культу.
7. Психологічна дія культових символів і культового мистецтва.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Релігійний культ як зовнішній вияв віри.
2. Культові дії як засіб спілкування з надприродним.
3. Інтегративна функція культу (почуття «Ми»).
4. Чим є культ як комплекс механізмів емоційної психокорекції? (Психологические аспекты религиозного культа // Угринович Д.М. Психология религии. – М., 1986. – С. 187-218).
5. Визначте психо-регулятивні механізми молитви та сповіді (Психология религиозной исповеди и медитации // Угринович Д.М. Психология религии. – М., 1986. – С. 168-181).
6. Медитація як різновид культової комунікації.
7. Визначте психологічний аспект молитви як форми вертикальної комунікації (Релігійне пізнання (молитва) // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства. За ред. Г. Зімоня. – Львів, 2007. – С. 89-96).

Рекомендована література

1. Академічне релігієзнавство: Підручник/За наук. ред. проф. А. Колодного. – К., 2000.
2. Гегель Г. В. Ф. Філософія релігії. В 2-х т. – М., 1976.
3. Колодний А. М., Филипович Л. О. Релігійна духовність українців. – Львів, 1996.
4. Колодный А. Н., Филипович Л. А. Религия и Украина (украинские мыслители периода национальной зависимости об этносозидательной и этноинтегративной функции религии). – К., 1992.
5. Леві-Строс К. Первісне мислення. – К., 2000.
6. Лоренц К. Эволюция ритуала в биологической и культурной сферах // Природа. – 1969. – №11.
7. Лубський В. І., Предко О. І., Горбаченко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія

- релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. – Ч. 1. – К., 2002.
8. Москалец В. П. Религиозный культ. – К., 1987.
 9. Ничипоров Б. В. Введение в христианскую психологию. – М., 1994.
 10. Психологія. З викладом основ психології релігії. Під ред. о. Юзефа Макселона. – Львів, 1998.
 11. Руткевич А. М. Психологический анализ религии. – М., 1987.
 12. Сафронов А. Г. Психология религии. – К., 2002.
 13. Смоляк А. В. Шаман: личность, функции, мировоззрение: Народ Нижнего Амура. – М., 1991.
 14. Тэрнер В. Символ и ритуал. – М., 1983.
 15. Угринович Д. М. Психология религии. – М., 1986.
 16. Флурнуа Т. Принципы религиозной психологии. – К., 1913.
 17. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М., 1995.
 18. Яблоков И. Н. Психология религии // Теоретическая и прикладная социальная психология. – М., 1988.

ТЕМА 4. ПРИРОДА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВИЯВУ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ (4 год.)

1. Специфіка розуміння віри в контексті психології релігії.
2. Природа та структура релігійної віри.
3. Три підходи до осмислення феномену віри
4. Уява та ідеї як засіб прояву релігійної віри.
5. Віра як життєва перспектива людини. Форми вияву релігійної віри
6. Релігійний екстаз як ступінь інтенсивності релігійної віри.
7. Релігійний фанатизм як специфічна форма вияву віри. Причини та форми прояву релігійного фанатизму.

Ключові поняття: віра, почуття, іманентне, трансцендентне, світогляд, воля, переживання, ірраціональне, екстаз, свідомість, обряд, молитва, ритуал, навіювання, релігійний фанатизм.

Завдання для самостійного опрацювання

1. В чому полягає особливість віри як психологічного феномену?
2. Вкажіть відмінності в осмисленні концепту віри у кожному дисциплінарному релігієзнавчому утворенні.
3. Як розглядається релігійна віра у дослідницьких пошуках релігієзнавців?
4. Проаналізуйте різні форми вияву релігійної віри.
5. У чому полягає сутність релігійного фанатизму? Наведіть приклади, обґрунтуйте їх.
6. Яку психологічну роль відіграє для віри екстаз?

Теми рефератів

1. Віра як релігієзнавчо-психологічний феномен.
2. Релігійна віра в її науковому пізнанні.
3. Формування релігійної віри: релігієзнавчий аналіз.
4. Релігійна віра в системі елементів релігійного комплексу.

5. Релігійний фанатизм: причини, форми прояву.
6. Психологічні чинники релігійного екстазу.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Дослідіть основні виміри релігійної віри.
2. Визначте особливості психічного стану віруючої людини (Сутнісні і складові частини релігії // Кислюк К.В., Кучер О.М. Релігієзнавство: навч. посібник для студентів вузів / Народ. укр. акад. – 3-є вид., перероб. і доп. – К., 2004. – С. 10-13).
3. Охарактеризуйте біблійне розуміння феномену віри (Див.: Як. 2:14-20; 1 Пет. 1:7; 1 Кор. 2:5; 13:13; 15:14, 17; Гал. 5:2; 5:22)
4. Проаналізуйте основні тенденції в поясненні віри (Из истории вопроса // Угринович Д.М. Психология религии. – М., 1986. – С. 94-109).
5. Виясніть особливості релігійної віри (Особенности религиозной веры // Угринович Д.М. Психология религии. – М., 1986. – С. 120-132).
6. Покажіть в чому полягають відмінності між релігійною та нерелігійною вірою (Нерелегиозная вера // Угринович Д.М. Психология религии. – М., 1986. – С.109-120).
7. Підготуйте таблицю „Вікові особливості релігійної віри” за статтею Предко О. Віра як релігійний феномен // Українське релігієзнавство. – К., 2002. – №5. – С. 21-30.

Рекомендована література

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук. ред. проф. А. Колодного. – К., 2000.
2. Бехтерев В. М. Внушение и его роль в общественной жизни // Бехтерев В. М. Гипноз. – Донецьк: Сталкер, 2000. – С. 125–246.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия религии. В 2-х т. – М., 1976.
4. Джеймс У. Воля к вере. – М., 1997.
5. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. – СПб., 1993.
6. Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
7. Лубський В. І., Предко О. І., Горбаченко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. – Ч. 1. – К., 2002.
8. Москалець В.П. Психологія релігії: Посібник. – К., 2004. – С. 146–199.
9. Оллпорт Г. В. Личность в психологии. – М., 1999.
10. Предко О.І. Психологія релігії: Підручник – К., 2008. – С. 213–237.
11. Руткевич А. М. Психоанализ и религия. – М., 1987.
12. Салыгин С. И., Нечипуренко В. Н., Полонская И. Н. Религиозная социология и психология религии. – Ростов-на-Дону, 1996.
13. Сафронов А. Г. Психология религии. – К., 2002.
14. Теологический энциклопедический словарь под редакцией Уолтера Эллвела. – М., 2005.
15. Угринович Д. М. Психология религии. – М., 1986.
16. Франк С. Л. Духовные основы общества. – М., 1992.
17. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
18. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М., 1995.

19. Фрэйзер Д. Золотая ветвь. – М., 1980.

20. Шлейермахер Ф. Речи о религии. Монологи. – М., 1994.

ТЕМА 5. ПСИХОЛОГІЯ ТА ЗАСАДНИЧІ ПРИНЦИПИ РЕЛІГІЙНОЇ МОРАЛІ (2 год.)

1. Релігійна любов як духовно – моральне почуття та засадничий принцип.
2. Психологічні особливості та специфіка релігійної моралі.
3. Релігійно – моральні імперативи доброчинності. Мораль і доброчинність.
4. Мораль як засадничий принцип релігійних систем.
5. Мораль як нормативно – регулятивна система суспільної та релігійної свідомості.
6. Заповіді любові як центральні імперативи релігійних відносин.

Ключові поняття: *мораль, любов, духовність, свідомість, добро, зло, декалог, сансара, нірвана, доброчинність.*

Завдання для самостійного опрацювання

1. Що спільного і відмінного в основному психологічному змісті духовності та моральності як особистісних якостей?
2. Чому почуття любові є психологічною основою гуманістичної релігійної моралі?
3. Чим відрізняється любов у християнстві і в буддизмі?
4. Яку роль відіграє совість у функціонуванні гуманістичної релігійної моралі?
5. Охарактеризуйте основні види меркантильної мотивації доброчинності і психологічно пов'яжіть їх з релігійною мотивацією.
6. Обґрунтуйте логіку меркантильно-егоїстичних мотивів релігійного альтруїзму.
7. В чому полягає психологічний стрижень почуття любові?

Теми рефератів

1. Мораль як засадничий принцип релігійних систем.
2. Нормативно – регулятивний характер релігійної моралі.
3. Психологічні механізми реалізації принципів релігійних моральних імперативів.
4. Релігійні приписи та їх морально-духовний характер.
5. Християнська любов як моральний імператив.
6. Засадничі принципи релігійної моралі.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

1. Визначте нормативно – регулятивний характер релігійної моралі (Мораль // Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства. За ред. Г.Зімоня. – Львів, 2007. – С. 174-177).
2. Дослідіть моральну систему християнства (Див.: Вих. 20: 1-17; Нагірна проповідь – Мт. 5:3-12).
3. Охарактеризуйте морально-етичні норми ісламу (Морально – етичні норми // Черній А.М. Релігієзнавство: Посібник. – К., 2003. – С. 175-180).
4. Проаналізуйте засадничі принципи конфуціанської моралі (Конфуціанство як образ життя // Бертронг Д. и Е. Конфуціанство // Джон и Евелин Бертронг.

– М., 2004. – С. 21-41).

Рекомендована література

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. – К., 1998.
2. Гегель Г. В. Ф. Філософія релігії. В 2-х т. – М., 1976.
3. Еремеев Д. Ислам: образ жизни и стиль мышления. – М., 1990.
4. Кант Э. Сочинения: В 6-ти т. – М., 1963–1966. – Т. 4 (2).
5. Кочетов А. Буддизм. – М., 1986.
6. Культура и нравственность в исламе. Изд. второе. – К., 2000.
7. Лубський В. І., Предко О. І., Горбаченко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. – Ч. 1. – К., 2002.
8. Москалець В. П. Психологія релігії: Посібник. - К. : Академвидав, 2004. - 239 с
9. Москалец В. П. Религиозный культ. – К., 1987.
10. Начала христианской психологии. – М., 1995.
11. Олпорт Г. В. Личность в психологии. – М., 1999.
12. Предко О.І. Психологія релігії: Підручник – К., 2008. – С. 213–237.
13. Сафронов А. Г. Психология религии. – К., 2002.
14. Угринович Д. М. Психология религии. – М., 1986.
15. Флурнуа Т. Принципы религиозной психологии. – К., 1913.
16. Франк С. Л. Духовные основы общества. – М., 1992.
17. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
18. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М., 1989.
19. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М., 1995.
20. Шлейермахер Ф. Речи о религии. Монологи. – М., 1994.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з предмету «Психологія релігії» визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота поділяється на аудиторну і позааудиторну.

Аудиторна самостійна робота реалізується під час читання лекцій і практичних занять, проведення консультацій та ін.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і практичних занять (позааудиторна самостійна робота), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

До основних видів позааудиторної самостійної роботи студентів належить виконання двох видів робіт:

- 1) підготовка есе та рефератів із заданих тем;
- 2) розробка електронних презентацій з обраної тематики;
- 3) опрацювання основних праць мислителів.

Орієнтовний перелік тем для розробки презентацій та написання есе й рефератів:

1. Релігійна віра як результат “зустрічі з Богом”, містичного осяяння (Ф.Шлейєрмахер, Р.Отто).
2. Психологія культури (Р.де ла Грассері, Р.Тулесс, Дж.Пратт).
3. Порівняльний психологічний аналіз первісних культур, вірувань, міфів (Г.Спенсер, Дж.-Дж.Фрезер, Е.Тейлор, К.Леві-Строс, Е.Дюркгейм, В.Вундт, Г.Стреттон, Б.Малиновський).
4. Екзистенційна функція релігійної віри (С.Керкегор, Е.Гуссерль, К.Ясперс та ін.).
5. Психологія релігійно-моральних пошуків людини (Л.Толстой, В.Соловйов, М.Бердяєв, С.Франк, Л.Шестов та ін.).
6. Смишлужиттєва функція релігійної віри (Ф.Достоевський, Л.Шестов та ін.).
7. Релігійні аспекти вікової і педагогічної психології (С.Холл, Р.Тулесс та ін.).
8. Соціально-психологічні аспекти релігії (Е.Дюркгейм, Л.Арреа).
9. Релігійність як риса національного характеру (Г.Лебон, Г.Тард, М.Бердяєв, С.Франк).
10. Пастирська психологія (А.Бойзен, Дж.Олівер, К.Штольц, В.Грюн).
11. Психотерапевтичні аспекти релігії (В.Джеймс, Т.Флурнуа та ін.).
12. Психопатологічні і невропатологічні аспекти релігії (В.Кандинський, В.Бехтерєв, П.Жане, Ж.Шарко).

- 13.Методологічні засади і дослідницькі методики (В.Джеймс, Е.Старбек, Г.Воббермін та ін.).
- 14.Зміст і характер релігійних психічних станів,переживань, уявлень, думок (Ф.Шлейермахер, В.Джеймс, Дж.Пратт, Т.Рібо).
- 15.О.В.Веденський про смисложиттєві виміри релігії.
- 16.“Філософія серця” Памфіла Юркевича.
- 17.Російська школа психології релігії (Л.Толстой,М.Бердяєв,С.Франк та ін.).
- 18.Українська школа психології релігії к. ХІХ - поч. ХХ ст. (В.Карпов,П.Кудрявцев,О.Новицький, П.Юркевич).
- 19.Психологія релігії у 19 ст. Внесок Київської Духовної Академії в розвиток психології.
- 20.Психологічні механізми дії магічно-анімістичного комплексу.
- 21.Проблеми “внутрішньої людини” в психології релігії Г.С.Сковороди.
- 22.Концептуальні принципи розуміння релігії в американській психологічній школі
- 23.Становлення психології релігії в Західній Європі.
- 24.Специфіка розвитку психології релігії в Росії та Україні.
25. Психологія релігії в Америці: В. Джеймс, С. Холл, Дж. Леуба.
26. Психологія релігії в Європі: В. Вундт, Д. Хутсебаут, Ж. Піаже та інші.
- 27.Теорія релігійного інстинкту (Дж.Коу, Й.Пастушко та ін.).
- 28.Логотерапія В.Франкла.
- 29.Риси персональної релігійності за Яворським.
- 30.Психоісторія Е. Еріксона.
- 31.Проблеми психології релігії в працях К. Юнга.
- 32.Питання психології релігії в контексті гуманістичного психоаналізу Е. Фромма.

Пристаюючи до самостійної роботи, студентам необхідно:

– перевірити здобуті знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені питання;

– виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу та опрацювати їх.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

організації самостійної навчальної діяльності;

роботи з довідковою літературою;

аналізу наукових праць.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Психологія релігії» включає проведення двох модульних контрольних робіт та підсумкового контролю в формі заліку.

Модульна контрольна робота з навчальної дисципліни «Психологія релігії» передбачає декілька варіантів завдань з переліку теоретичних контрольних питань. Кожен варіант складається викладачем вибірково з нижченаведених переліків теоретичних питань.

МОДУЛЬ 1 КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

1. Проблематика психології релігії
2. Релігійна особистість, поясніть відмінність її від нерелігійної.
3. Психологічні особливості релігійного світогляду.

Варіант 2

1. Проаналізуйте структуру психології релігії.
2. Структурні компоненти релігійної віри.
3. Поясніть, чим відрізняється особистість із зовнішньою релігійністю від особи із внутрішньою релігійністю.

Варіант 3

1. Предмет і об'єкт психології релігії
2. Основні типи релігійних особистостей.
3. Охарактеризуйте метод інтроспекції та поясніть доцільність його використання в психології релігії.

Варіант 4

1. Визначте основні завдання психології релігії.
2. Персональна та аперсональна релігійність.
3. Методи психології релігії.

Варіант 5

1. Основні напрямки психології релігії в період свого становлення.
2. Охарактеризуйте соціально-психологічні особливості релігійної особистості.
3. Релігійність як засіб захисту від реальності.

Варіант 6

1. Релігійна віра, як віра у високий смисл існування людини.
2. Проаналізуйте основні психологічні типи віруючих.
3. Психологічні особливості релігійного світогляду.

Варіант 7

1. Обґрунтуйте необхідність для віруючої людини потреби самотрансцендування.
2. Спільні та відмінні ознаки наукового, релігійного та містичного світогляду.
3. Мотиваційні фактори релігійності.

Варіант 8

1. Фундаментальний зміст релігійної віри.
2. Назвіть характерні особливості аперсональної релігійності.
3. Типи релігійної віри та їх психологічний зміст.

Варіант 9

1. Основні типи релігійності.
2. Функціональний аспект релігії згідно з екзистенціалізмом.
3. Поняття релігійного фанатизму.

Варіант 10

1. Критерії релігійної зрілості. Функції релігійності.
2. Поняття релігійної зрілості.
3. Психологічні чинники релігійної віри.

Варіант 11

1. Поняття про релігійний досвід. Рівні перцепції Бога.
2. Містичний досвід. Характеристики містичного досвіду.
3. Вікові особливості релігійної віри.

Варіант 12

1. Анімізм як віра в духовні істоти
2. Функціональний аспект релігії згідно з фрейдизмом.
3. Психологічні аспекти молитви.

Варіант 13

1. Психологічна сутність тотемізму та фетишизму.
2. Страх як фактор релігійності.
3. Вплив несвідомих структур психіки людини на її віру.

Варіант 14

1. Емоційно-вольовий та раціональний компонент віри.
2. Психологічні особливості релігійності українців.
3. Сповідь як психологічний феномен.

МОДУЛЬ 2

1. Релігія як об'єкт психологічного дослідження.
2. Психологія релігії як галузь релігієзнавства.
3. Психологія релігії і пастирська психологія.
4. Основні методи науково-психологічних досліджень та особливості використання психології релігії
5. Основні напрями розвитку психології релігії.
6. Психологія релігії в контексті систем релігієзнавчого знання.
7. Основні напрями та тенденції становлення психології релігії.
8. Основні концепти та специфіка розвитку американської школи психології релігії.
9. Проблема «внутрішньої людини» в концепції Г.Сковороди.
10. Психологія релігії у французькій та німецькій школах: порівняльний аналіз.
11. Специфіка становлення української психології релігії.
12. Ф.Шлейєрмахер про релігію як психологічний феномен

13. Культова форма встановлення двосторонніх стосунків між людиною і Богом.
14. Культова функція фетишів, амулетів та талісманів.
15. Основні функції культу.
16. Культ як компенсація духовно-моральної недосконалості.
17. Переконавання, навіювання, емоційне зараження, наслідування як соціально-психологічні механізми взаємовпливу.
18. Молитва як інтегруючий центр культу.
19. Психологічна дія культових символів і культового мистецтва.
20. Культова форма встановлення двосторонніх стосунків між людиною і Богом.
21. Культова функція фетишів, амулетів та талісманів.
22. Основні функції культу.
23. Культ як компенсація духовно-моральної недосконалості.
24. Переконавання, навіювання, емоційне зараження, наслідування як соціально-психологічні механізми взаємовпливу.
25. Молитва як інтегруючий центр культу.
26. Психологічна дія культових символів і культового мистецтва.
27. Мораль як засадничий принцип релігійних систем.
28. Нормативно – регулятивний характер релігійної моралі.
29. Психологічні механізми реалізації принципів релігійних моральних імперативів.
30. Релігійні приписи та їх морально-духовний характер.
31. Християнська любов як моральний імператив.
32. Зasadничі принципи релігійної моралі

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІК)

1. Предмет і об'єкт психології релігії.
2. Структура психології релігії.
3. Завдання психології релігії.
4. Психологія релігії і релігійна психологія.
5. Проблематика психології релігії.
6. Методологічні принципи і методи психології релігії.
7. Характеристика анімістичних уявлень: поняття про душу, дух, свідомість, сновидіння і т.д.
8. Принципи функціонування і ефекти магії та їх трансформація в релігійні системи світосприйняття.
9. Співвідношення понять: релігія, релігійність, релігійна свідомість, арелігійна (атеїстична) свідомість, релігійні уявлення.
10. Психологічні особливості релігійного світогляду.
11. Спільні та відмінні ознаки наукового, релігійного та містичного світогляду.
12. Розвиток психології релігії в 17 ст. Києво-Могилянська академії.
13. Значення праць Бл. Августина для психології.
14. Ідеї Г.Сковороди у світлі релігійної проблематики.
15. Ідеї П. Юркевича в контексті психології релігії.
16. Психологічна сутність християнського оберігання органів чуття.
17. Особливості розвитку психології релігії у Росії та Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.
18. Психологія релігії в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.
19. Психоаналітичні погляди у психології релігії (З.Фройд, К.- Г. Юнг).
20. Релігійна віра як колективний невроз за З.Фрейдом.
21. Авторитарні та гуманістичні релігії за Е.Фромом.
22. Містичний екстаз за У.Джеймсом.
23. Трансперсональний підхід у психології релігії.
24. Гуманістичний та екзистенціальний підходи у психології релігії (Г. Олпорт, А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм, Е. Еріксон)
25. Екзистенціальні почуття закинутості та тривоги за Хайдегером.
26. Релігійна віра як втеча від абсурду за А.Камю.
27. Межовий інтерес, межова турбота за П.Тілліхом.
28. Психологічний зміст “містичного екстазу” за У.Джемсом.
29. Поняття, особливості та структура релігійної свідомості.
30. Ф.Шлейермахер про релігійну свідомість і релігію як початок почуттів; про внутрішні і зовнішні аспекти релігійності.
31. Природа релігійних переживань і почуттів.
32. Релігійні інстинкти.
33. Потреби як джерело релігійності
34. Страх як чинник релігійності.
35. Мотиваційні фактори релігійності.

36. Феномен релігійної віри.
37. Структура релігійної віри.
38. Раціональне пізнання в структурі релігійної віри.
39. Емоційний елемент віри.
40. Вольовий компонент віри.
41. Функціональний зміст релігійної віри: світоглядна, інтегративна, регулятивна, комунікативна, психотерапевтична функції.
42. Типи релігійної віри.
43. Духовне життя людини.
44. Духовне здоров'я людини.
45. Дух, душа, тіло.
46. Співвідношення понять “Бог”, “релігія”, “віра”, “релігійна віра”, “церква”, “священник”.
47. Проблема несвідомих переносів і підмін понять в психології людини.
48. Рівні перцепції Бога.
49. Містичний досвід. Характеристики містичного досвіду.
50. Способи стимуляції релігійного досвіду.
51. Особливості містичних переживань віруючих людей.
52. Психологічний зміст релігійного культу: культ як засіб спілкування з Надприродним.
53. Динаміка емоційних переживань віруючих в умовах культових дійств.
54. Психологічні механізми культу: переконування, навіювання, емоційне зараження, наслідування.
55. Психологічне значення символіки у формуванні релігійності.
56. Фази розвитку емоційності в процесі богослужінь.
57. Сповідь як психологічний феномен.
58. Зasadничі принципи релігійної моралі
59. Релігійні приписи та їх морально-духовний характер.
60. Молитва у контексті святоотцівської думки.
61. Молитва та її типи.
62. Психологічне значення молитви.
63. Духовний потенціал молитви.
64. Мораль як засадничий принцип релігійних систем.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до положень «Про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет»» (пп. 5.2, 5.3), «Про порядок та методiku проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» затверджених наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р. та «Про оцінювання навчальних досягнень студентів ДВНЗ «УжНУ» за кредитно-модульною системою» затвердженого наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 503/01-17 від 03.03.2015 р. (п.2.2).

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Психологія релігії» здійснюється на основі результатів модульних та підсумкового (залік) контролів.

Для оцінювання знань студентів будуть використані наступні групи методів контролю:

Методи усного контролю (відповідь студента на окреме питання теми у індивідуальній та фронтальній формах та на екзамені; бесіда під час роз'яснення проблемного питання; захист презентації або реферату чи есе).

Письмовий контроль (виконання тестових завдань та індивідуальної роботи; поточна контрольна робота, модульна контрольна робота).

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання. Упродовж кожного семестру проводяться два модульні контролі, обов'язкові для всіх студентів. Модульний контроль (МК) № 1 включає навчальний матеріал змістового модуля 1 (теми 1-6), а модульний контроль (МК) № 2 – навчальний матеріал змістового модуля 2 (теми 7-14).

Поточний контроль знань здійснюється за складовими: перевірка знань студента на практичних заняттях і контроль за виконанням індивідуальних завдань та самостійної роботи.

Формами та засобами контролю є:

- письмова контрольна робота (відповіді на питання лекційного курсу, вирішення завдань, вправ тощо);
- тестування знань студентів із певного модуля лекційного курсу;
- усне опитування;
- виступ на семінарських заняттях (із рефератом, доповіддю, у дискусії тощо);
- написання есе;
- аналіз першоджерел;
- захист індивідуального завдання;
- виконання домашнього завдання;
- модульний контроль;
- залік.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 50 балів.

Модульне контрольне оцінювання (МКО) проводиться в письмовій формі, у термін визначений розкладом. Завдання для МКО включає три теоретичні питання (кожне оцінюється max 17 балів). Максимальна кількість балів за МКО – 50.

Сумарна кількість балів модульного контролю визначається як середнє арифметичне балів за два модулі і складає максимум 100.

Підсумковий контроль (залік) проводиться у відповідності до розкладу заліково-екзаменаційної сесії, в усній формі.

Підсумковий контроль проводиться за навчальним матеріалом, визначеним цією робочою навчальною програмою у повному обсязі.

Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук ред. проф. А. Колодного. - К: Світ знань, 2000.
2. Баркер А. Новые религиозные движения. – СПб., РХИ, 1997.
3. Басилов В. М. Избранники духов М., 1984.
4. Бердяев Н. А. Судьба России: опыты по психологии войны и национальности М., 1990.
5. Бубер М. Два образа веры М., 1995.
6. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. К., 1993.
7. Бутру Э Вильям Джемс и религиозный опыт М., 1908.
8. Введение в общее религиоведение / Под ред. И.Н. Яблокова. – М: Книжный дом «Университет». 2001.
9. Грановская Р. Психология веры СПб, 2004.
10. Грофф С. Духовный кризис: Статьи исследования. М., 1995.
11. Грофф С. За пределами мозга. Рождение, смерть и трансценденция в психотерапии. -М.:ИПТ, 2001.
12. Грофф С. Области человеческого бессознательного. –М.: ИПТ, 1994.
13. Джеймс У. Воля к вере. М., 1997.
14. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. СПб., 1993.
15. Камю А. Бунтующий человек. М., 1990.
16. Климишин О. Психологія духовності особистості Ів.-Франк., 2010.
17. Колодний А. Релігійна духовність українців Львів, 1996.
18. Леві-Строс К. Первісне мислення К., 2000.
19. Лубський В. І., Предко О. І., Горбатенко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Навчальний посібник і хрестоматія. - Ч. 1. - К., 2002.
20. Лубський В. І., Предко О. І., Горбатенко Т. Г., Піддубна С. М. Психологія релігії. Підручник і хрестоматія. - Ч. 1. - К.: «Центр учбової літератури», 2004.
21. Макселон Ю. Психологія з викладом основ психології релігії Львів, 1998.
22. Москалець В. Особистісний аспект християнства в сучасній Україні Ів.-Франк., 2001.
23. Москалець В. П. Психологія релігії: Посібник. – К.: Академвидав, 2004.
24. Онищенко В. Філософія духа і духовного пізнання Львів, 1998.
25. Платонов К.К. Психология религии. - М.: Политиздат, 1967.
26. Попова М. О психологии религии М., 1969.
27. Предко О. Психологія релігії К., 2008.
28. Психологія. З викладом основ психології релігії / Під ред. О.Ю. Максемюка. - Львів, 1998.
29. Религия и общество. – М.: Аспект-Пресс, 1996.
30. Сафронов А. Психология религии К., 2002.
31. Столяренко Л.Д. Основы психологии. Р/Д., Логос, 1995.
32. Тиллих П. Избранное. Теология культуры. – М. 1995.
33. Токарев В. Ранние формы религии М., 1981.

34. Торчинов Е. Религии мира. Опыт запредельного. – СПб., 1998.
35. Торчинов Е. Религии мира. Опыт запредельного. Психотехника и трансперсональные состояния. – СПб., 1997.
36. Торчинов Е. Религии мира. Опыт запредельного СПб., 1998.
37. Тэрнер В. Символ и ритуал. – М., 1983.
38. Угринович Д. М. Психология религии. – М., 1986
39. Угринович Д. М. Психология религии. -М., Политиздат, 1986.
40. Франк С. Л. Духовные основы общества М., 1992.
41. Франкл В. Основы логотерапии. Психотерапия и религия СПб., 2000.
42. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов М., 1989.
43. Фрейд З. Психический генезис религиозных представлений. – Религия и общество. – В 2 ч. – Ч. 1. М., 1994.
44. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. – М., 1995.
45. Фрейд З. Психоанализ. Религия. Культура. –М.: Ренессанс, 1992
46. Фрейд З. Человек по имени Моисей и монотеистическая религия. – М., 1993..
47. Фромм Э Психоанализ и религия // Сумерки богов М., 1989.
48. Фромм Э. Судзуки Д., Мартино де Р. Дзен-буддизм и психоанализ. – М., 1997.
49. Фрэнк Д. Золотая ветвь. – М., 1980.
50. Юнг К. Г. Архетипы и символ. –М.: Ренессанс, 1991.
51. Шлейермахер Ф. Речи о религии. – М.–К., 1994.
52. Юнг К. Г. Бог и бессознательное М., 1998.
53. Юнг К. Г. О психологии восточных религий и философий. – М., 1994.
54. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени. – М., 1994.
55. Яблоков И. Н. Психология религии // Теоретическая и прикладная социальная психология. – М., 1988.